

สังคม สุขภาพ สังคม เข้มแข็ง

— ประเวศ วะสี —

ชาวสาธารณสุขร่วมสร้างสังคมจิตสำนึกใหม่

17th HA National Forum
คุณภาพในทุกมหายใจ
Enjoy Quality Every Moment
8-11 กันยายน 2559

สังคมสุขภาพ สังคมเข้มแข็ง

ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์/เผยแพร่โดย

สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)

เลขที่ ๘๘/๓๙ ชั้น ๕ อาคารสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข

ซอย ๖ ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี

โทรศัพท์ ๐-๒๘๓๒-๙๔๐๐ โทรสาร ๐-๒๘๓๒-๙๕๔๐-๒

www.ha.or.th

ออกแบบ/จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท

กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๑๘-๔๗๑๐ โทรสาร ๐-๒๒๗๑-๑๘๐๖, ๐-๒๒๗๘-๐๑๗๐

www.thaihealthbook.com e-mail : info@thaihealthbook.com

แยกสี/พิมพ์ที่ : พิมพ์ดี, สมุทรสาคร

สังคม

สุขภาพภาวะ

สังคม

๑

๔

เขมมแข็ง

สารบัญ

- ๑) สุขภาพคือสิ่งสูงสุด ๕
- ๒) สังคมสุขภาวะในระดับต่างๆ ๗
- ๓) สังคมเข้มแข็งปัจจัยสร้างสังคมสุขภาวะ ๙
- ๔) สังคมเข้มแข็งหรือความเป็นชุมชนทุกแห่งหน ๑๒
- ๕) โลกเก่ากำลังวิกฤต โลกใหม่กำลังผุดบังเกิด..... ๑๔
- ๖) จิตสำนึกเล็ก-ตัวกูของกู ปัจจัยเบื้องต้นเล็กของวิกฤตโลก ๑๙
- ๗) โลกแห่งจิตสำนึกใหม่ ๒๒
- ๘) ระบบสุขภาพกับโลกแห่งจิตสำนึกใหม่ ๒๖
- ๙) สรุป สังคมสุขภาวะสังคมเข้มแข็ง..... ๓๓

๑

สุขภาพ

คือ สิ่งสูงสุด

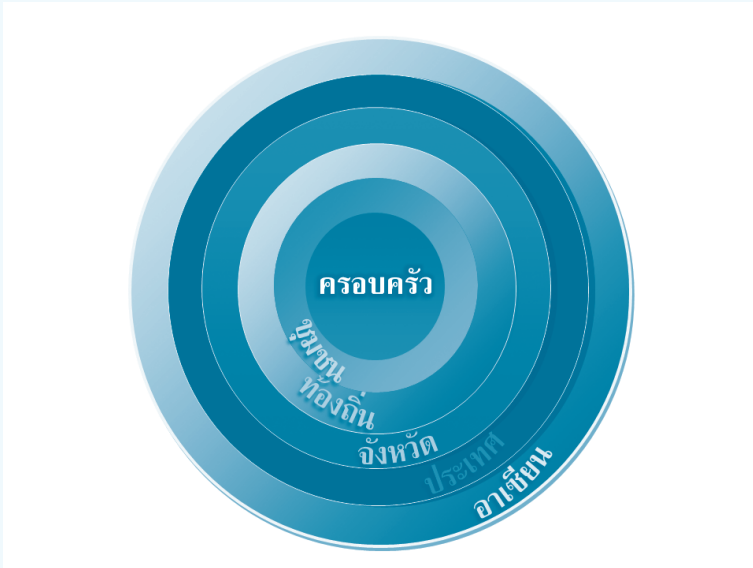
สุขภาพหรือสุขภาพะคือสิ่งสูงสุด ที่โลกวิฤตอยู่ทุกวันนี้ เพราะถืออย่างอื่นเป็นสิ่งสูงสุด เช่น กำไรสูงสุดบ้าง การค้าเสรีบ้าง การเงินเสรีบ้าง หรือความต้องการของตนเองเป็นสิ่งสูงสุด

สุขภาพ คือ ทั้งหมด Health is the whole

เมื่อทั้งหมดมีความถูกต้อง ดังที่ถ้าอวัยวะทุกอวัยวะของเรามีความถูกต้องและสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ก็เกิดความเป็นปกติ หรือความสมดุล หรือสุขภาพะ และความยืนยาว เนื่องจากทั้งหมดสัมพันธ์กัน ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ถูกต้อง เช่น เป็นมะเร็ง ก็รบกวนความเป็นทั้งหมด ทำให้เสียสมดุล เจ็บป่วยและตายได้

สังคมสุขภาวะ หมายถึง สุขภาวะของทั้งหมด

สรรพสิ่งล้วนสัมพันธ์ ไม่มีอะไรหรือผู้ใดดำรงอยู่อย่างเอกเทศโดยไม่สัมพันธ์กับคนอื่นและสิ่งอื่น ฉะนั้นเรื่องสุขภาวะจึงไม่สามารถมองเฉพาะสุขภาวะของปัจเจกบุคคลเท่านั้น เพราะสุขภาพของบุคคลสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสุขภาวะทั้งหมด หรือ สังคมสุขภาวะ

รูปที่ ๑ สังคมในระดับต่างๆ จากครอบครัวไปถึงสังคมโลก

ในสมัยปัจจุบันสังคมทั้งโลกเชื่อมโยงกันด้วยระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการค้า การเงินและการเดินทางติดต่อถึงกัน สังคมจึงมีขนาดใหญ่มาก นอกเหนือไปจากคนแล้ว สังคมยังหมายรวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่ร่วมกันทั้งหมดด้วย เช่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ จิตสำนึก เทคโนโลยี เพราะสุขภาพคือทั้งหมด สังคมสุขภาวะจึงเกี่ยวข้องกันทั้งหมด

๒

สังคม

สุขภาวะ ในระดับต่างๆ

สังคมสุขภาวะในระดับต่างๆ มีความยากง่ายลดหลั่นกันไป คือ

(๑) ครอบครัวสุขภาวะ

(๒) ชุมชนสุขภาวะ

(๓) สุขภาวะในองค์กร

(๔) สุขภาวะในท้องถิ่น

(๕) สังคมสุขภาวะในระดับประเทศเริ่มยาก ยาก วิกฤต

(๖) สังคมสุขภาวะในระดับโลก ยากมาก ยังไม่เกิด กำลังวิกฤต

} ค่อนข้างง่ายเพราะมีขนาดเล็ก
และผู้คนมีอะไรร่วมกัน

สังคมสุขภาพในระดับประเทศและระดับโลกยังเป็นเรื่องยาก แต่ตรงข้ามคือเกิดทุกขภาวะเพราะใช้อำนาจและเงินเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นตัวแทนของ โทสะ และโลภะ อันมีต้นเหตุมาจากโมหะ เงินเป็นมายาคติ เพราะ ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเศรษฐกิจจริงรองรับ เป็นฟองสบู่ แต่มีฤทธิ์และอำนาจมากที่ก่อให้เกิด **ความเหลื่อมล้ำ**อย่างรุนแรง ความเหลื่อมล้ำเป็นต้นเหตุของสังคมทุกขภาวะ

การส่งเสริมสังคมสุขภาพในครอบครัว ในชุมชน และในองค์กร เป็นเรื่องสำคัญ เพราะทำให้สำเร็จได้ง่ายกว่า และได้สร้างการเรียนรู้และผู้นำจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะเป็นฐานให้ไปสร้างสังคมสุขภาพในระดับประเทศ และในระดับโลกต่อไป

ตั้งเรื่องพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล หรือ HA ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ก็เป็นเรื่องของสุขภาพในองค์กร เรื่องของสุขภาพและคุณภาพอยู่ในกันและกัน ชีวิตต้องมีคุณภาพ ดังที่พูดว่าคุณภาพในทุกกลมหายใจ เพราะลมหายใจคือชีวิต คุณภาพทำให้มีสุขภาพ กระบวนการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลจึงเป็น กระบวนการที่สร้างสังคมสุขภาพการเรียนรู้ และผู้นำจำนวนมากที่เกิดจาก กระบวนการ HA จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสังคมสุขภาพที่ใหญ่ขึ้นและ ลึกขึ้น ดังจะได้กล่าวตอนหลัง

๓

สังคมเข้มแข็ง ปัจจัยสร้าง สังคมสุขภาวะ

สังคมเข้มแข็ง หมายถึง การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ทำให้เกิดความสุขและความสำเร็จมากกว่า การทำอย่างโดดเดี่ยว

มนุษย์อย่างปัจเจกไม่สามารถสู้สัตว์ร้ายหลายชนิดได้ แต่ในวิวัฒนาการของมนุษย์ได้เกิดขึ้นที่ทำให้รู้จักรวมตัวกันเป็น เมื่อมนุษย์รวมตัวกันก็มีอำนาจมหาศาลที่เข้าครองโลกแทนสัตว์

มนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์ก็ค้นพบว่าถ้ารวมตัวกันจะล่าสัตว์ได้ดีกว่าทำการเดี่ยวๆ เพื่อทำการร่วมกันจึงเกิดภาษาขึ้น เมื่อค้นพบเทคโนโลยีการเกษตรก็รวมตัวกันเป็นชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งยั่งยืนมาประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี เพราะชุมชน คือความเป็นสังคมเข้มแข็ง ความเป็นชุมชนล่มสลายลง เพราะอำนาจรัฐ อำนาจเงิน และอำนาจความรู้ เมื่อความเป็นสังคมอ่อนแอ มนุษย์ต้องมีชีวิตแบบตัวใครตัวมัน จึงเกิดความเครียดหรือทุกข์ภาวะซึ่งเป็นโรคที่ระบอบมากที่สุด

จิตแพทย์อเมริกันชื่อ Scott Peck ได้ทำการรักษาคนอเมริกันที่มีความทุกข์จำนวนมากจนรักษาไม่ไหว เขาเลยหันกลับไปช่วยส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ที่เขาเรียกว่า community building เขาพบว่าเมื่อคนอเมริกันที่มีความทุกข์รวมกันสำเร็จ ก็เกิดสุขภาวะอย่างยิ่ง เขาใช้คำว่า **มีความสุขประดุจบรรลุนิพพาน** ฉะนั้นคำว่า **สังคมเข้มแข็งสร้างสังคมสุขภาวะ** จึงควรได้รับความสนใจอย่างจริงจัง เพราะอาจกล่าวได้ว่าสังคมเข้มแข็งเป็นอนาคตของมนุษยชาติ ดังที่ Scott Peck ตั้งชื่อหนังสือของเขาว่า “A World Waiting to Be Born” หรือโลกที่รอที่จะเกิดขึ้นคือโลกแห่งความเป็นชุมชน หรือโลกแห่งสังคมเข้มแข็ง

ที่กรุงราชคฤห์มีภูเขาล้อมรอบอยู่ ๕ ลูก ในหนังสือกามนิต-วาสิฏฐี เรียกกรุงราชคฤห์ว่าเบญจคีรีนคร เขาลูกหนึ่งนั้นชื่อว่าเขาคิชฌกูฏ ซึ่งพระพุทธองค์เสด็จมาประทับเป็นครั้งคราว ครั้งสุดท้ายที่ประทับที่เขาคิชฌกูฏ หมอวตธรรมะที่ทรงสอนเป็นอันมาก คือ “อภิปรินิยธรรม” หรือธรรมะเพื่อความเจริญถ่ายเดียว หมอวตธรรมะนี้อาจเรียกว่า **“ธรรมะเพื่อสังคมเข้มแข็ง”** ซึ่งจะได้ชี้แจงจาก ๒ ข้อแรกที่ว่า

(๑) หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์

(๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกระทำกิจที่พึงกระทำ

พูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือ “รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ” นั่นเอง เมื่อเกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำก็เกิดสังคมเข้มแข็งทำให้มีสมรรถนะสูงและความสุข ความเป็นสังคมหรือส่วนรวมทำให้ความเป็นตัวตนลดลง ตัวกูของกูของปัจเจกลดลง แต่เกิดมิติของสังคมหรือส่วนรวมเข้ามาแทน อาจกล่าวเป็นสมการได้ว่า

ตัวกูของกูสูง = สังคมอ่อนแอ

ตัวกูของกูต่ำ = สังคมเข้มแข็ง

ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมเมื่อสังคมเข้มแข็งจึงเกิดสุขภาวะเห็นปานนั้น และกลุ่มมีความสำเร็จสูงในการทำกิจกรรมต่างๆ

๔

สังคมเข้มแข็ง หรือ ความเป็นชุมชน ทุกแห่งหน

เมื่อใดที่มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เมื่อนั้นเรียกว่าเกิดความเป็นชุมชน ซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะชุมชนตามพื้นที่เท่านั้น แต่อาจมีความเป็นชุมชนในครอบครัว ในโรงเรียน ในวัด ในมหาวิทยาลัย ชุมชนทางวิทยุ ชุมชนอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

ถ้าสังคมเข้มแข็งหรือความเป็นชุมชนเป็นปัจจัยของความสำเร็จและความสุข **การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำก็ควรเกิดขึ้นในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง** ดังเช่น ชุมชนพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลที่กำลังประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้

คนทั้งหลายล้วนตกอยู่ในทุกขภาวะ เพราะอยู่ในโครงสร้างอำนาจทางดิ่ง สังคมเข้มแข็งหรือความเป็นชุมชนนั้นเป็นโครงสร้างทางราบ เป็นโครงสร้างแห่งการลดความเห็นแก่ตัว และเพิ่มความเป็นส่วนรวม คือ สังคม

ฉะนั้น การที่จะสร้างสุขภาวะให้คนทั้งมวล หรือ Health for All นั้น
คนทั้งมวลต้องร่วมสร้างสังคมเข้มแข็ง

บุคลากรสาธารณสุขทั้งมวลควรจะสามารถส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิด
ร่วมทำ

ระบบการศึกษาทั้งหมดควรจะสร้างคนที่สามารถส่งเสริมการรวมตัว
ร่วมคิดร่วมทำ

พระและวัดทั้งหมดควรส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำตามหลัก
อภิธานียธรรม

ภาคธุรกิจควรสร้างบุคคลและองค์กรที่เชี่ยวชาญการส่งเสริมการ
รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

สื่อสารมวลชนทั้งหมดควรส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

ฯลฯ

เพราะสังคมเข้มแข็ง คือ ปัจจัยของสุขภาวะและสมรรถนะ และคุณภาพ
โลกที่กำลังรอที่จะเกิดขึ้น คือ โลกแห่งความเป็นชุมชนเต็มพื้นที่
ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง

สุขภาวะ สมรรถนะ และคุณภาพ อยู่ในกันและกัน

ถ้าคนทั้งมวลร่วมสร้างสังคมเข้มแข็ง “คุณภาพในทุกกลมหายใจ” ก็จะเป็น
ความจริงที่เดียว

๕ โลกเก่า กำลังวิกฤต โลกใหม่ กำลังผุดบังเกิด

เรากำลังเห็นปรากฏการณ์ ๒ อย่างเกิดขึ้นซ้อนกัน คือโลกที่เราอยู่นี้ ตั้งแต่มีมากำลังวิกฤตสุดๆ ขณะเดียวกันโลกใหม่ที่ไม่เหมือนเดิมกำลังผุดบังเกิดซึ่งอาจจะเขียนเป็นลายเส้นได้ดังนี้

รูปที่ ๒ โลกเก่า กับโลกใหม่

สุริยจักรวาลมีอายุประมาณ ๕ พันล้านปี โลกมีอายุประมาณ ๔,๕๐๐ ล้านปี เดิมไม่มีชีวิตเพราะเป็นกลุ่มหมอกควันที่ร้อน สิ่งมีชีวิตเริ่มเกิดเมื่อ ๓,๕๐๐ ล้านปี แต่เป็นชีวิตประเภทเซลล์เดียว ชีวิตขนาดใหญ่เกิดขึ้นพรวดพราดเมื่อประมาณ ๗๐๐ ล้านปี จนเรียกกันว่าเป็นบิกแบงทางชีววิทยา แล้วก็มีการวิวัฒนาการเป็นชีวิตน้อยใหญ่หนาพันธุ์ เป็นเวลานานก่อนมีมนุษย์เกิดขึ้น ไดโนเสาร์เคยครองโลกอยู่เป็นร้อยล้านปี แต่ก็สูญพันธุ์ไปเมื่อ ๖๕ ล้านปี ก่อนเกิดมีมนุษย์ตั้งนาน สิ่งที่จะเริ่มจะกลายเป็นมนุษย์นั้น เริ่มเมื่อประมาณ ๗ ล้านปีที่แล้ว แต่ก็กินเวลาหลายล้านปีกว่ามนุษย์แบบปัจจุบันที่เรียกว่า Homo sapiens จะเกิดขึ้นเมื่อประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ปีนี้เอง นับเป็นเวลาสั้นมากที่มนุษย์บนโลกนี้เมื่อเทียบกับสรรพชีวิตอื่นๆ ที่มีมาช้านานประมาณ ๓,๕๐๐ ล้านปี

แต่มนุษย์ก่อให้เกิดการทำลายธรรมชาติของโลกไปน้อยที่สุดๆ จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่าธรรมชาติของโลกสิ้นสุดแล้ว ธรรมชาติของโลกถูกทำลายลงไปจนไม่สามารถจะประคับประคองสิ่งมีชีวิตบนโลกได้อีกต่อไป มนุษย์ได้ทำลายพันธุ์พืชและสัตว์จนสูญพันธุ์ไปหลายหมื่นสายพันธุ์ ธรรมชาติเอาพลังงานฟอสซิลไปฝังซ่อนไว้ใต้ดิน มนุษย์ก็ค้นพบเทคโนโลยีที่ไปขุดเอามาใช้จนก่อให้เกิดมลภาวะที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ และยังปล่อยแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ไปบนชั้นบรรยากาศ จนกลายเป็นปรากฏการณ์แก๊สเรือนกระจกที่ทำให้โลกนี้ร้อนขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนโลก ตลอดจนหายนะภัยต่างๆ เช่น น้ำท่วมฉับพลัน พายุรุนแรง แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด คลื่นสึนามิ มีผู้คำนวณว่าจะมีผู้เสียชีวิตเพราะหายนะภัยต่างๆ เนื่องจากโลกร้อนเป็นจำนวนกว่า ๔,๐๐๐ ล้านคน!

สัตว์ไม่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติของโลกได้ถึงเพียงนี้ วิกฤตธรรมชาติของโลกเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่ฉลาดที่สุด

ในทางสังคมก็วิกฤตไม่แพ้กัน จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่าวิกฤตสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง ของโลกขณะนี้รวมกันเรียกเป็นวิกฤตอารยธรรม (Civilization crisis) หรือวิกฤตในวิถีชีวิตของคนทั้งโลกร่วมกัน

รูปที่ ๓ สรุปรูปภาพโลกเก่าที่กำลังปริแยกและวิกฤตยิ่ง แม้มีการต่อสู้ที่จะเปลี่ยนแปลงจากเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตย แต่สิ่งที่กำลังเป็นศูนย์กลางของโลกคือ เงินทุนขนาดใหญ่ที่เคลื่อนไหวด้วยความเร็วของแสงกับบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติ

ทุนขนาดใหญ่และบริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติเป็นโครงสร้างใหม่ในโลก ที่ไม่เคยมีมาก่อน

รูปที่ ๓ โลกเก่าที่กำลังปริแยกและวิกฤตยิ่ง

ทุนและบริษัทยักษ์ใหญ่มีอำนาจมากกว่ารัฐบาลของประเทศใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตย ทุนเป็นมายาคติหรือฟองสบู่ เพราะกว่า ๙๙ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีเศรษฐกิจจริงรองรับระบบเศรษฐกิจโลกซึ่งมีเงินเป็นตัวตั้งจึงผันแปรวูบวาบวิกฤตอยู่เป็นประจำ บริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติสามารถใช้ สื่อ เงิน และอิทธิพล เข้าบงการความเป็นไปในประเทศต่างๆ รวมทั้งชักนำให้เกิดสงคราม

ธรรมชาติของทุนก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เพราะรายได้จากทุนใหญ่กว่ารายได้จากการทำงาน ความเหลื่อมล้ำจึงเป็นอาการแทรกซ้อนของทุนนิยมสหรัฐอเมริกาและอังกฤษซึ่งได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยที่มีวุฒิภาวะแล้วเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสุดๆ Joseph Stiglitz นักเศรษฐศาสตร์อเมริกันที่ได้รับรางวัลโนเบลเรียกความเหลื่อมล้ำในสหรัฐอเมริกาว่าเป็นปรากฏการณ์ ๙๙:๑ คือการพัฒนาเป็นประโยชน์ต่อคนข้างบน ๑ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น คนยากจนกลับแย่ลงไปอีก ความเหลื่อมล้ำกำลังเป็นปัญหาใหญ่ของโลกและยังไม่มีทางแก้ไขได้ เพราะโครงสร้างของทุนครอบงำให้เป็นเช่นนั้น ความเหลื่อมล้ำเป็นปัจจัยให้เกิดปัญหาตามมาอีกนานัปการ

ในขณะที่การเมืองมีทั้งเผด็จการและประชาธิปไตย ทุนขนาดใหญ่อาจโค่นล้มหรือสนับสนุนเผด็จการก็ได้ แล้วแต่ผลประโยชน์ แม้เป็นประชาธิปไตยแล้วก็ไม่พ้นมือทุน คอมมิวนิสต์เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านหรือโค่นล้มทุน แต่ก็พ่ายแพ้ไป มีประเทศจีนที่พรรคคอมมิวนิสต์กำลังทำของใหม่ คือทุนนิยมโดยรัฐ นักทฤษฎีบ้างก็ว่าดีบ้างก็ว่าในระยะยาวเป็นไปได้ อิสลามิสต์หันต่อสู้ทุน และกำลังกลายเป็นความขัดแย้งรุนแรงของโลก ซึ่งบางคนก็ว่าเป็นสงครามครูเสดโลกแล้ว ประชาสังคมนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อบรรเทาผลร้ายจากอำนาจรัฐและอำนาจทุนในเรื่องความเหลื่อมล้ำ การละเมิดสิทธิ การทำลายสิ่งแวดล้อม

รูปที่ ๓ แสดงว่าโลกที่กำลังปริแยกและขัดแย้งอย่างหนัก ส่งคลื่นวิกฤตใหญ่ออกมา ๔ ประการ คือ

(๑) วิกฤตความเหลื่อมล้ำ

(๒) วิกฤตสิ่งแวดล้อม

(๓) วิกฤตความรุนแรง การก่อการร้าย สงคราม ผู้อพยพ

(๔) วิกฤตมนุษย์ที่เครียด เหนื่อย ไร้ความหวัง เป็นโรคประสาทฆ่าตัวตาย ฆ่าหมู่

ขณะที่โลกเก่ากำลังวิกฤตสุดๆ ก็มีสัญญาณหลายประการว่าโลกใหม่กำลังผุดบังเกิด

๖

จิตสำนึกเล็ก- ตัวกูของกู ปัจจัยเบื้องลึก ของ วิกฤตโลก

เพราะเข้าใจเหตุวิกฤตโลกได้ชัด จากการทำความเข้าใจระบบร่างกาย
ของเราเอง

ร่างกายของเรามีความหลากหลายสุดประมาณ มีเซลล์สมองถึง ๑ แสน
ล้านตัว มีเซลล์กล้ามเนื้อหัวใจอีกเป็นล้านๆ เซลล์ เซลล์และอวัยวะอัน
หลากหลายนี้ทำงานเป็น**องค์รวม** คือชีวิตของเรา ถ้าเซลล์ของอวัยวะใดจะ
แยกส่วนเป็นเอกเทศ ไม่ค้ำนึ่งถึงองค์รวม นั่นคือการเป็นมะเร็ง ทำให้ร่างกาย
เสียสมดุล ป่วยและตาย

โลกนี้ทั้งใบซึ่งรวมสรรพสิ่ง ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ก็เชื่อมโยงสัมพันธ์
เป็น**องค์รวม** คือโลกทั้งโลกเป็นหนึ่งเดียว แต่มนุษย์มีจิตสำนึกเล็ก เห็นแบบ
แยกส่วน คิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน อะไรที่ทำแยกส่วน จากองค์รวม
จะนำไปสู่การเสียสมดุลและวิกฤตเสมอ ประดุจการป่วยโดยโรคมะเร็ง

แม้มนุษย์จะฉลาดปราศรัยเปรี๊ยะ สามารถค้นพบความรู้ต่างๆ จนสามารถเหินเหินเดินอากาศ สร้างเทคโนโลยีการสื่อสารที่ก้าวหน้า พัฒนาระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และการเงินอย่างที่เราเห็น แต่โลกก็วิฤตอย่างยิ่ง วิฤตจนไม่มีทางไปแบบเดิม เพราะทั้งหมดที่ทำไปอยู่บนพื้นฐานที่ลึกที่สุด คือ จิตสำนึกที่เอาตัวกูของกูเป็นที่ตั้ง จิตสำนึกที่เอาตัวเองเป็นที่ตั้งเป็นจิตสำนึกที่เล็กและ แยกส่วน แยกส่วนจากองค์รวมหรือความเป็นทั้งหมดที่เป็นหนึ่งเดียว (The Same Oneness)

ความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด คือ สัจจะหรือความจริงตามธรรมชาติ จิตเล็กที่เอาตัวกูของกูเป็นตัวตั้ง จึงแยกส่วนจากความจริงขององค์รวม การทำอะไรๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของการแยกส่วนจึงขัดแย้งกับธรรมชาติ และนำไปสู่การเสียสมดุล ความเจ็บป่วย และความไม่ยั่งยืน

เสรีภาพส่วนบุคคลที่ดี การค้าเสรีที่ดี ที่มีคนคิดค้นจนได้รางวัลโนเบลกันไปหลายคน ถ้าเป็นเสรีภาพที่ไม่เป็นหนึ่งเดียวกับเสรีภาพขององค์รวม ย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งและการเสียสมดุลเสมอ

มนุษย์ได้ทุ่มเทศมลงไปในการค้นหาหาความรู้ที่ว่าวิเศษมหัศจรรย์ต่างๆ และนำมาสร้างเทคโนโลยีที่เพิ่มความสามารถของมนุษย์จนแม้เดินทางออกไปนอกโลก และส่งยานไปยังดวงดาวต่างๆ แต่ทั้งหมดไม่สามารถทำให้มนุษยชาติโดยรวมมีอิสรภาพ แต่กลับวิฤตสุดๆ

ฉะนั้นภายในขอบเขตของโลกเก่าที่กำลังปริแยกและวิฤตยิ่ง ไม่ว่าจะต่อสู้กันให้ล้มประดาตายอย่างไร หรือคิดค้นคว้าความรู้และเทคโนโลยีที่วิเศษมหัศจรรย์เท่าใดๆ ก็จะออกจากสภาพวิฤตไม่ได้ ตราบใดที่จิตสำนึกเล็กแห่งตัวกูของกูยังดำรงอยู่

นักปราชญ์ฝรั่ง ๓ คน Laslo, Grof และ Russell คอยกันอย่างลึกที่ชายฝั่งแคลิฟอร์เนีย สรุปว่ามีหนทางเดียวที่มนุษย์จะรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ในปัจจุบันได้ นั่นคือ **การปฏิวัติจิตสำนึก** (Consciousness Revolution)

ท่านทะเล ลามะ กล่าวว่าวิกฤตการณ์ปัจจุบันเกิดจากสภาวะพร่องทางจิตวิญญาณ (Spiritual decency) เพราะฉะนั้นทางออก คือ **การปฏิวัติทางจิตวิญญาณ** (Spiritual Revolution)

ก่อนหน้าท่านทั้ง ๔ เน้นนาน ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้พูดถึง “โลกาวินาศ” เพราะการที่มนุษย์ติดอยู่ที่ตัวกูของกู อันเป็นเรื่องจิตสำนึกเก่าที่เล็กอันเรากำลังกล่าวถึง

โดยสรุป มนุษย์ไม่มีทางออกจากสภาวะโลกวิกฤตในภพภูมิเดิมแห่งจิตสำนึกเล็ก แต่ต้องการมีศักยภาพอันยิ่งใหญ่ที่ซ่อนอยู่ในตัวมนุษย์ นั่นคือศักยภาพที่เปลี่ยนแปลงจิตสำนึก เป็น **จิตสำนึกใหม่** (New Consciousness) อันเป็นจิตสำนึกใหญ่ ที่เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติ ที่รวมเป็นหนึ่งเดียว คือองค์รวมหรือความเป็นทั้งหมด

โลกใหม่ที่กำลังผุดบังเกิดเป็นโลกของจิตสำนึกใหม่

๗

โลกแห่ง

จิตสำนึกใหม่

มนุษย์มีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงจิตสำนึก จากจิตสำนึกเล็กเป็นจิตสำนึกใหญ่ได้ นั่นเป็นเหตุให้มนุษยธรรมดาเปลี่ยนเป็นพระพุทธเจ้า เปลี่ยนเป็นพระเยซูคริสต์ เปลี่ยนเป็นพระคาสตามูฮัมหมัด ท่านเหล่านี้ได้บรรลุความจริงตามธรรมชาติ ที่เข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมดเกิดความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง

ความจริงตามธรรมชาติเป็นของกลาง ที่ใครๆ ก็เข้าถึงได้โดยวิธีต่างๆ กัน

คนปัจจุบันจึงเข้าถึงการมีจิตสำนึกใหม่ ด้วยหนทางต่างๆ กัน เป็นพหุบุท ไม่ใช่จะมีแต่วิถีทางศาสนาเท่านั้น เช่น โดยสัมผัสกับธรรมชาติ โดยทางศิลปะ โดยการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยทำงานชุมชน โดยเป็นอาสาสมัคร ช่วยเหลือผู้อื่น หรือดูแลสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่าจิตอาสา โดยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยจิตตปัญญาศึกษา ฯลฯ

มนุษย์อวกาศ ชื่อ Edgar Mitchell ผู้ซึ่งเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อเร็วๆ นี้ เมื่อยืนอยู่บนดวงจันทร์ มองมาเห็นโลกทั้งใบลอยฟ่องอยู่ การเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวของโลกทั้งใบ ทำให้จิตเขาเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง เขากลับมายังโลก กลายเป็นคนใหม่โดยสิ้นเชิง “I came back to Earth, a totally changed man” คือกลายเป็นคนที่มีอิสรภาพ เขาสบาย มีความสุขอย่างลึกซึ้ง มีความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติทั้งหมด

เอ็ดการ์ มิทเชลล์ รู้แล้วว่ามนุษย์มีจิตสำนึกใหม่ (New Consciousness) ได้ และเป็นเรื่องที่ดีจึงก่อตั้ง IONS (Institute of Noetic Sciences) ที่แคลิฟอร์เนีย ทำการค้นคว้า เผยแพร่ และฝึกอบรมเกี่ยวกับจิตสำนึกใหม่ ตั้งมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว

จิตสำนึกใหม่กำลังเป็นกระแสใหญ่ (Mega trend) มีหนังสือหนึ่งหาที่ว่าด้วยเรื่องนี้ในชื่อต่างๆ จำนวนมาก นำไปสู่การปฏิบัติในรูปต่างๆ อันมีหัวใจอยู่ที่การพัฒนาเป็นองค์รวม (Holistic development) ที่คำนึงถึงกาย ใจ สังคม สิ่งแวดล้อม อย่างบูรณาการ ไม่ทำแบบแยกส่วน

หนังสือชื่อ Leading from the Emerging Future : From Ego-System to Eco-System Economies โดย Otto Scharmer and Katrin Kaufer ได้ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ณ ที่ต่างๆ ในโลกที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกที่เปลี่ยนจิตสำนึกจากการเอาความเห็นแก่ตัวเป็นตัวตั้ง (Ego-System) ไปสู่การเอาส่วนรวมเป็นตัวตั้ง (Eco-System)

เราจะเห็นกระแสการเปลี่ยนแปลงใหญ่ทั้งในโลกและในประเทศไทย ซึ่งอาจสรุปได้ในรูปที่ ๔ ดังนี้

(๑) **การเจริญสติ** ทำให้จิตเป็นกลาง เข้าถึงความจริงตามธรรมชาติเป็นจิตใหญ่ กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นๆ จนพยากรณ์ได้ว่าในอนาคตทั้งโลกจะเจริญสติ

(๒) **จิตอาสา** เพื่อผู้อื่น เพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกที่เอาตัวกูของกูเป็นศูนย์กลาง

(๓) **การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** เป็นกระบวนการที่ใหญ่มาก เพราะความตระหนักรู้ว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งเดียวกัน สิ่งแวดล้อมเป็นพระแม่ธรรมชาติที่เชื่อมโยงสรรพสิ่ง

(๔) **เศรษฐกิจยั่งยืน** เศรษฐกิจจะทำเพื่อกำไรเข้าตัวเท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องเชื่อมโยงทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นด้วย มีรูปแบบนานาชนิด เช่น เศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจเพื่อสังคม สถาบันการเงินชุมชน

สังคมสุขภาวะ : สังคมเข้มแข็ง

รูปที่ ๔ กระบวนการจิตสำนึกใหม่

(๕) **ศิลปะวัฒนธรรมเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม** หรือศิลปะวัฒนธรรมกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๖) **ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง** การพัฒนาอย่างบูรณาการโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งการเกษตรยั่งยืน

(๗) **การปฏิรูประบบสุขภาพ** ที่ถือว่าสุขภาพคือทั้งหมด

(๘) **การเรียนรู้ใหม่** เช่น จิตตปัญญาศึกษา Transformative Learning การสานเสวนา การจัดการความรู้ องค์กรเรียนรู้ การสร้างผู้นำเพื่ออนาคต สื่อสารสร้างสรรค์

ที่กล่าวถึงกระบวนการจิตสำนึกใหม่ในรูปที่ ๔ เป็นการกล่าวอย่างคร่าวๆ และไม่สมบูรณ์ ผู้ที่สนใจอาจศึกษาเพิ่มเติม และต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ก็พอมองเห็นว่ากระบวนการจิตสำนึกใหม่กว้างใหญ่ไพศาล และเกิดขึ้นในทุกๆ มิติของการพัฒนา ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ

ทั้งหมดเป็นภาพใหญ่ของสังคมสุขภาวะ สังคมเข้มแข็ง

คุณภาพในทุกลมหายใจ ก็อยู่ในทุกมิติของการสร้างสังคมสุขภาวะ สังคมเข้มแข็ง

ระบบสุขภาพ กับโลกแห่ง

จิตสำนึกใหม่

ระบบสุขภาพเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน

และถ้าสุขภาพ คือ ทั้งหมด หรือ Health is the Whole

และการเข้าถึงธรรมชาติของความเป็นทั้งหมด คือ วิถีแห่งจิตสำนึกใหม่
ที่ออกจากความคับแคบของการเอาตัวกูของกูเป็นตัวตั้ง

และถ้าโลกแห่งจิตสำนึกใหม่เป็นภาพใหญ่ของสังคมสุขภาวะ สังคม
เข้มแข็ง

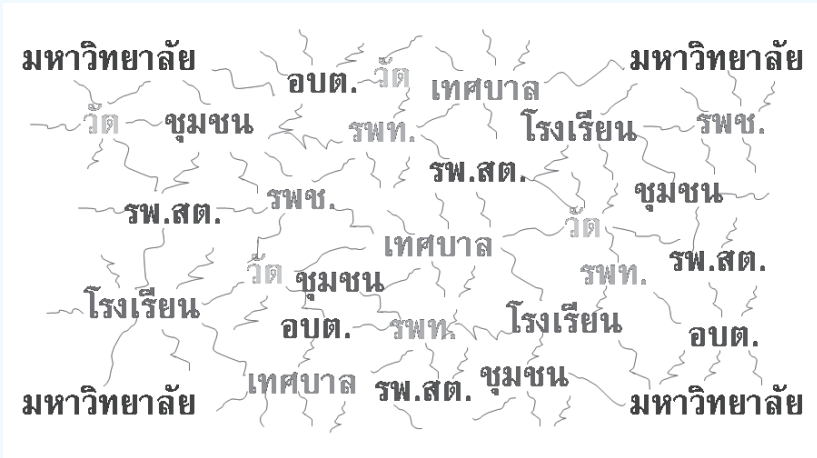
**การพัฒนาระบบสุขภาพก็เป็นจุดยุทธศาสตร์ของการสร้างสังคม
จิตสำนึกใหม่**

จริงอยู่ที่การสร้างสังคมจิตสำนึกใหม่ อาจเริ่มที่มิติใดก็ได้ได้ตามรูปที่ ๔
โดยเฉพาะตรงการเรียนรู้ใหม่ หรือ**ปฏิรูปการเรียนรู้** แต่ขณะนี้ระบบสุขภาพมี
ความเข้มแข็งมากที่สุด ทั้งโดยโครงสร้างที่มีความทั่วถึงครอบคลุมทุกจังหวัด

อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีบุคลากรหลายแสนคน นอกจากกระทรวงสาธารณสุขแล้วยังมีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระอีกจำนวนมาก สนับสนุนการทำงานของระบบ เช่น **สวรส. สปสช. สสส. สช. สรพ.** องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระในทำนองนี้ไม่มีในระบบอื่น เช่น ระบบการศึกษา ระบบความยุติธรรม

ระบบสุขภาพชุมชนเป็นฐานที่กว้างใหญ่และสำคัญ ประกอบด้วยโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งมีอยู่ในทุกอำเภอ **รพ.สต.** ซึ่งมีอยู่ในทุกตำบล **อสม.** มีอยู่ในทุกหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชนท้องถิ่น โครงสร้างระบบสุขภาพชุมชนเป็นเครือข่ายของบุคลากรและองค์กรอันกว้างใหญ่ไพศาลที่ครอบคลุมทั่วประเทศ เฉพาะบุคลากรทางสาธารณสุขก็มีแพทย์ พยาบาล หมออนามัย ทันตแพทย์ เภสัชกร นักกายภาพบำบัด รังสีเทคนิค เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ แพทย์แผนไทย ฯลฯ บุคลากรเหล่านี้จำนวนมากทุ่มเททำงานด้วยความตั้งใจของความเป็นมนุษย์ งานสุขภาพชุมชนยังเชื่อมโยงกับผู้นำชุมชนท้องถิ่นอีกจำนวนมาก รูปที่ ๕ แสดงเครือข่ายระบบสุขภาพชุมชน

ขณะนี้มีการเรียนที่เรียกว่า District Health System Academy (DHS Academy) ที่กำลังส่งเสริมเครือข่ายระบบสุขภาพชุมชนให้เชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัย เพื่อทำงานทางวิชาการ เช่น การสังเคราะห์และใช้ข้อมูล การวิจัย การฝึกอบรมบุคลากร

รูปที่ ๕ เครือข่ายระบบสุขภาพชุมชน

ระบบสุขภาพชุมชนจะเป็นระบบการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งมวล

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นเครื่องมือที่สามารถฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ และเป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) อย่างน้อย ๘ ประการด้วยกัน ดังในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

(๑)	การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของทุกคน ตามปกติผู้คนมีความเหลื่อมล้ำ ไม่มีความเสมอภาคในศักดิ์ศรีของความเป็นคน ความเสมอภาคนำมาซึ่งความสุขและสามัคคีธรรม
(๒)	การเคารพความรู้ในตัวคน ตามปกติเราจะเคารพความรู้ในตำรามากกว่าความรู้ในตัวคน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีความเป็นคน ในการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติต้องให้คุณค่าแก่ความรู้ในตัวคน ยาม หรือคนซิ่นเปล ก็มีความรู้ในหน้าที่ของเขาซึ่งคนอื่นอาจจะไม่มี ทุกคนเป็นคนมีคุณค่า
(๓)	มีความเปิดเผยและจริงใจต่อกัน ในสังคมโครงสร้างเชิงอำนาจ ผู้คนไม่มีความเปิดเผยและจริงใจต่อกัน อาจซ่อนข้อมูล นินทาว่าร้าย แอบแทงข้างหลัง ทำให้ขาดความสุขและความสร้างสรรค์
(๔)	มีความเอื้ออาทรต่อกัน
(๕)	ทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) เกิดสามัคคีธรรมและความสุข
(๖)	เกิดปัญญาร่วม (Collective wisdom) และนวัตกรรม จากการเรียนรู้ร่วมกัน
(๗)	ทำให้ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ ปัจจุบันเต็มไปด้วยเรื่องยากๆ ทำให้สำเร็จไม่ได้โดยปัจเจก
(๘)	เกิดความสุขอย่างยิ่ง จากเหตุปัจจัยทั้ง ๗ ข้อข้างต้น

ลองสังเกตคุณสมบัติใหม่ทั้ง ๘ ข้อให้ดีๆ กลุ่มที่เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึกในการมองผู้อื่น ทำให้เกิดความเสมอภาคและภราดรภาพ ที่กระบวนการประชาธิปไตย ชูสโลแกนแต่ไม่เกิดจริงๆ ความเสมอภาคและภราดรภาพทำให้เกิดสามัคคีธรรม ซึ่งก็คือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เป็นพลังทางสังคมและพลังทางปัญญา และเป็นกลุ่มที่มีความสุขอย่างยิ่งประดุจบรรลุนิพพาน

นี่เป็นเหตุที่ทำให้ **กระบวนการ HA และ R2R จึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว** เพราะหัวใจของทั้ง ๒ เรื่อง คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานดังในตารางที่ ๑ ทำให้เกิดคุณสมบัติใหม่ในตัวตน และความสุขอันล้นเหลือประดุจคนบรรลุธรรม ที่จริงก็เป็นการบรรลุธรรมจากการทำงานซึ่งยังประโยชน์ให้ส่วนรวมไปด้วยในตัว

สมัยนี้มีแนวโน้มอย่างหนึ่ง ที่คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ในด้านต่างๆ เลิกทำงานปลีกตัวไปปฏิบัติธรรม ทางเลือกอย่างหนึ่งก็คือ ท่านสามารถบรรลุธรรมในการทำงานที่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งนอกจากตัวผู้ปฏิบัติเอง จะเกิดความสุขประดุจบรรลุนิพพานแล้ว ยังเกิดประโยชน์มหาศาลต่อผู้อื่นอีกด้วย ท่านอาจารย์พุทธทาสจึงกล่าวว่า

“การทำงานคือการปฏิบัติธรรม”

การปฏิบัติงานสุขภาพชุมชนกิติ การศึกษาของบุคคลากรสุขภาพในศตวรรษที่ ๒๑ กิติ การเรียนรู้ในระบบการทำงาน (Context-based learning) กิติ แกนกลางก็คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานดังกล่าวได้ทั้งสิ้น

ฉะนั้น ถ้าพิจารณารูปที่ ๕ ให้ดีๆ ระบบสุขภาพชุมชนจะเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงบุคลากรและองค์กรต่างๆ อย่างกว้างขวาง จะว่าเต็มแผ่นดินก็ได้ เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ที่ทั้งเกิดประโยชน์สุขแก่มหาชน สร้างความรู้และนวัตกรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในตนเองและการ

ทำงานขององค์กร ที่เรียกว่า Transformation เพราะการเรียนรู้นั้นเป็น Transformative learning สัมพันธภาพเชิงอำนาจในแนวคิด ก็จะเปลี่ยนเป็น โครงสร้างแนวราบของเครือข่าย ไม่มีใครใช้อำนาจเหนือใคร เป็นสัมพันธภาพ ใหม่ ที่เป็นสัมพันธภาพแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต่างเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทำให้เกิด ปัญญาาร่วมและนวัตกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องในสัมพันธภาพใหม่ มีความปิติสุขอยู่ในตนเอง

เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันนี้ จะมีชีวิตของมันเอง ขยายตัวออกไปเรื่อยๆ และเพิ่มคุณภาพขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสัมพันธภาพใหม่

เกิดสังคมสุขภาวะ และสังคมเข้มแข็งขนาดใหญ่

เพราะสังคมเข้มแข็งที่แท้จริงต้องเกิดจากจิตสำนึกเบื้องต้นเล็ก ที่เปลี่ยนแปลงจากการยึดถือตัวตนเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การเข้าถึงธรรม (ชาติ) แห่งความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่ง

เครือข่ายที่มีชีวิตเช่นนี้จะมีคุณภาพในทุกกลมหายใจ

ในบูรณาการทุกมิติเช่นนี้ สุขภาพ คุณภาพ การเรียนรู้ สังคมสุขภาวะ สังคมเข้มแข็ง และวิถีชีวิต กลายเป็นเรื่องเดียวกัน

วิถีชีวิตและสังคมสุขภาวะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้

เพราะมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี

มนุษย์กำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์สุดๆ ในภพภูมิหรือโลกเก่าๆ ที่เอา ตัวของกูเป็นศูนย์กลาง แต่สภาวะวิกฤตสุดๆ ก็เป็นโอกาสสุดๆ ของมนุษย์ ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างลึกซึ้ง การเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งก็คือเปลี่ยนแปลง จิตสำนึก จิตสำนึกคือเบื้องลึกที่กำหนดความรู้สึกนึกคิด มนุษย์จะค้นพบวิถีเรียนรู้ ใหม่ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างลึกซึ้ง ที่เรียกว่า Transformation learning สังคมจิตสำนึกใหม่กำลังเกิดขึ้นทั้ง ๘ ทิศ ตามรูปที่ ๔

ความบีบคั้นของโลกเก่าแห่งตัวกูของกู ทำให้โลกแห่งจิตสำนึกใหม่
ดินรนที่จะผุดบังเกิดขึ้น ดังคำที่ว่า **“A World Waiting To Be Born”** หรือ
“อนาคตที่กำลังผุดบังเกิด” Emerging Future

ถ้าเราเข้าใจถึงอนาคตที่กำลังดินรนที่จะเกิดขึ้น ก็ไม่เป็นการยากอะไร
เพียงแต่ช่วยปลดปล่อยให้มันออกมา ดังคำของไมเคิล แองเจโล ประติมากร
ผู้ยิ่งใหญ่ชาวอิตาลี ผู้สามารถสลักหินอ่อนออกมาเหมือนชีวิตที่พลัวไหวได้
เมื่อมีผู้มาชื่นชมผลงานอันมหัศจรรย์ของท่าน ไมเคิล แองเจโล กล่าวว่

*“ผมไม่ได้ทำอะไร” “รูปเหล่านี้เขาดินรนจะออกมาอยู่แล้ว ผมเพียง
ปลดปล่อยให้เขาออกมา”!*

ชาวสาธารณสุข และเพื่อนคนไทยทั้งมวลสามารถช่วยกันปลดปล่อยให้
อนาคตที่ดีผุดบังเกิดขึ้น นั่นคือสังคมจิตสำนึกใหม่ที่พัฒนาเป็นองค์กรรวม เกิด
สุขภาวะ เพราะสุขภาพคือทั้งหมด

๓

สรุป

สังคมสุขภาวะ

สังคมเข้มแข็ง

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ทำให้สังคมเข้มแข็ง สังคมเข้มแข็ง ทำให้เกิดสังคมสุขภาวะ

เพราะสังคมเข้มแข็งลดความเป็นส่วนตัว เพิ่มความเป็นส่วนรวม จึงมีพลังของความสำเร็จสูงกว่าการอยู่แบบตัวใครตัวมัน การลดความเห็นแก่ตัวและพลังของความเป็นกลุ่มก้อนทำให้เกิดความสุขอย่างล้นเหลือ ซึ่งบางคนบรรยายว่าเป็นความสุขประดุจบรรลุนิพพาน

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำหรือการสร้างความเป็นชุมชนอาจเกิดขึ้นในระดับต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในองค์กร ในท้องถิ่น ซึ่งก็จะสร้างสังคมสุขภาวะในระดับนั้นๆ เป็นการสร้างกำลังพื้นฐานที่จะสร้างสังคมสุขภาวะขนาดใหญ่

สังคมสุขภาวะขนาดใหญ่ระดับประเทศและระดับโลกยังเป็นไปไม่ได้ แต่ตรงข้ามโลกกำลังเป็นสังคมทุกขภาวะ แดกปรี และวิกฤตอย่างยิ่ง วิกฤตสุดๆ จนไม่มีทางไปในแบบเดิม เพราะโลกในแบบเดิมถูกขับเคลื่อนด้วยจิตสำนึกเล็ก ที่เอาตัวกูของกูเป็นตัวตั้ง ทำให้เกิดโครงสร้างอันหมิ่นเหม่ที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมตลอดเวลา

เมื่อโลกเก่าวิกฤตสุดๆ ไม่มีทางไป ก็บีบคั้นให้โลกใหม่ผุดบังเกิดขึ้น เป็นโลกแห่งจิตสำนึกใหม่ อันเป็นจิตสำนึกใหญ่ที่ลดตัวกูของกู เพิ่มการคิดถึงคนอื่นและสิ่งอื่น หรือความจริงตามธรรมชาติที่ว่าสรรพสิ่งเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว กระบวนการจิตสำนึกใหม่ กำลังเกิดขึ้นในมิติต่างๆ ทั้งทางกาย ใจ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ใหม่ หรือปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน หรือ Transformative learning เป็นเครื่องมือ

ระบบสุขภาพเป็นจุดยุทธศาสตร์ของการสร้างสังคมจิตสำนึกใหม่ เพราะเป็นภาคที่แข็งแกร่งที่สุด เป็นระบบที่เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และในแนวคิดใหม่ หรือการปฏิรูประบบสุขภาพ ก็ถือว่า “สุขภาพคือทั้งหมด” หรือ Health is the Whole ซึ่งสอดคล้องหรือเป็นเรื่องเดียวกันกับอนาคตที่กำลังผุดบังเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นอนาคตของบูรณาการและดุลยภาพ อันนำมาซึ่งปรกติภาพ หรือสุขภาวะ และความยั่งยืน

งานหลายอย่างที่กำลังทำกันในระบบสุขภาพ ก็เป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน เช่น ระบบสุขภาพชุมชน ระบบบริการด้วยหัวใจความ เป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล (HA) การพัฒนางานวิจัยจากงานประจำ (R2R) การเรียนรู้ในบริบทของงาน (Context-based learning) การส่งเสริมการศึกษาของบุคลากรสุขภาพในศตวรรษที่ ๒๑

เมื่อใดถ้าเชื่อมโยงให้เกิดเครือข่ายสุขภาพชุมชน ที่เชื่อมโยงระหว่าง
กันเอง เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น เชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัย จะเป็นเครือข่าย
ของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่มีมหาศาล ที่ทั้งเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติให้
เกิดผลดีที่สุดต่อคนทั้งปวง เรียนรู้ที่จะสังเคราะห์ความรู้ใหม่และสร้างนวัตกรรม
รวมทั้งเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกใหม่

เมื่อนั้น ก็จะเกิดเครื่องมืออันมหาศาลที่นำไปสู่สังคมจิตสำนึกใหม่
อันเป็นสังคมสุขภาวะ สังคมเข้มแข็ง สังคมคุณภาพในทุกกลมหายใจ

เพื่อนชาวสาธารณสุขทั้งหมด สามารถเป็นกำลังปลดปล่อยให้ออนาคต
ที่ดั่งามผุดบังเกิดขึ้นบนแผ่นดินแม่แห่งนี้

17th HA National Forum
คุณภาพทุกขณะ
HaVe Quality Every Moment
8-11 มิถุนายน 2559

พิมพ์/เผยแพร่โดย

สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)

เลขที่ ๘๘/๓๙ ชั้น ๕ อาคารสุขภาพแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข

ซอย ๖ ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี

โทรศัพท์ ๐-๒๘๓๒-๙๔๐๐ โทรสาร ๐-๒๘๓๒-๙๕๔๐-๒

www.ha.or.th